

Handläggare, telefon
Arvid Lindén, VUS, 08 – 730 9580
Jan Weiner, CT
Billy Karlsson, AI

Redovisning av verksamhetsgren Tillsyn enligt Arbetsmiljöverkets regleringsbrev år 2004

Uppdraget

Enligt Arbetsmiljöverkets (AV) regleringsbrev år 2004 ska verket i samband med återrapporteringen av verksamhetsgren Tillsyn redovisa.

Återrapportering

” Arbetsmiljöverket skall översiktligt beskriva och kommentera insatser och prioriteringar inom tillsynen samt vilken strategi verket tillämpar för att över tid stärka tillsynen. Verket skall även så långt möjligt redovisa en kortfattad bedömning av hur verkets egna insatser respektive yttre faktorer har påverkat resultat och effekter samt hur detta har bidragit till måluppfyllelsen. Här ligger bl.a. att så långt möjligt ge en sammanfattande beskrivning av arbetsskadeutvecklingen, särskilt inom de områden som prioriteras i gällande verksamhetsprogram, grundad såväl på arbetsgivarnas obligatoriska ohälsoredovisningar som på andra källor. Vid bedömningen skall en jämförelse göras baserad på de indikatorer för arbetsmiljön som anges i budgetpropositionen för 2004 i avsnitt 5.5.2 under utgiftsområde 14. Återrapporteringen skall ske i samband med årsredovisningen.”

Prioriteringar och strategi för tillsynen

Arbete pågår med att utveckla verksamheten för att verket fullt ut ska kunna dra nytta av sammanslagningen till en myndighet. Verksamheten har fokuserats ytterligare på insatser som understödjer enhetligheten i tillsynen. En betydande del av inspektionsresurserna samordnas via verksamhetsprogrammet och verksövergripande kampanjer.

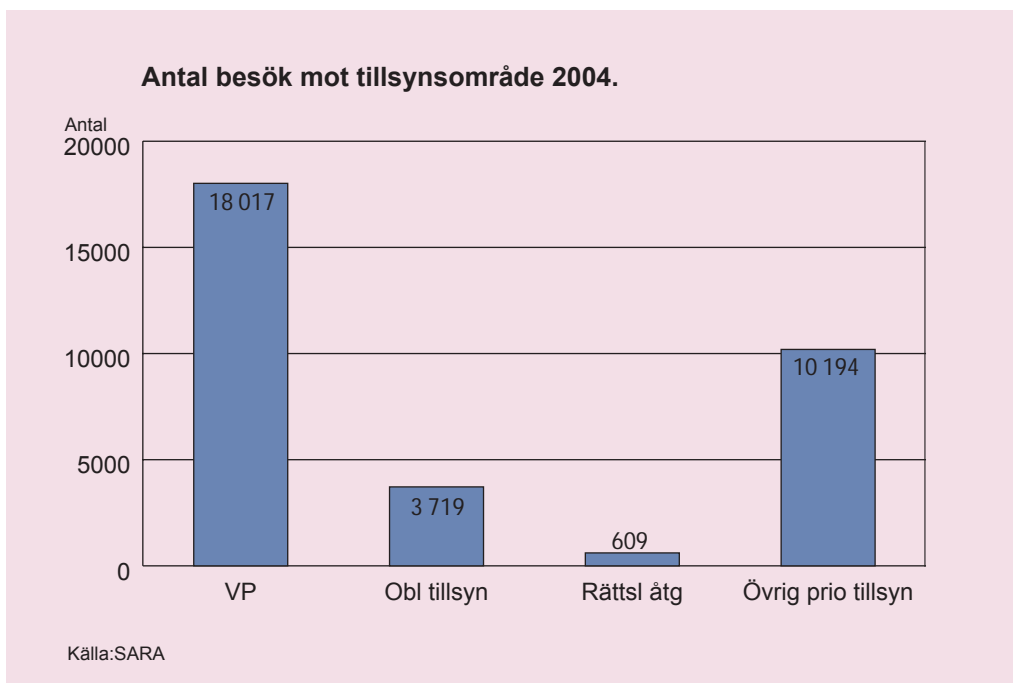
Samverkan med andra myndigheter och aktörer är viktigt för att stärka tillsynen. Under året har samarbetet utvecklats med bl.a. branschorganisationer, regionala skyddsombud, Riksförsäkringsverket/Försäkringskassan, företagshälsovården samt Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren.

Prioriterat har även varit att bedriva tillsyn mot företag och organisationer som har verksamhet över hela landet. I samband med tillsyn av dessa flerdistriktsföretag ställer verket ofta krav som omfattar en organisations verksamhet över hela landet..

Prioriteringar i tillsynen

AV:s verksamhetsprogram omfattar perioden 2004 till och med 2006 och är en tydlig prioritering av verkets tillsynsinsatser. Dessa prioriteringar har framförallt gjorts utifrån föreliggande statistik om arbetsolyckor, arbetssjukdomar och annan arbetsrelaterad ohälsa. De sex prioriterade branscherna är hälso- och sjukvård, omsorg och sociala tjänster, skola, bygg och anläggning, transport samt trävaruindustri. Förutom inriktningen mot branscher finns tre generella prioriteringar, systematiskt arbetsmiljöarbete, belastningsergonomi samt organisatoriska och sociala förhållanden.

Nedan redovisas antalet besök. Indelningen visar att den största andelen besök på arbetsplatserna har genomförts inom ramen för det nya verksamhetsprogrammet (55 %). Området obligatorisk tillsyn styrs av vad som inträffar ute på arbetsställen där AV har skyldighet att agera som t.ex. vid skyddsombudsstopp. Området övrig prioriterad tillsyn omfattar områden som är aktuella utöver verksamhetsprogrammet.

Branschprogrammets samverkan med parterna

Inom verksamhetsprogrammets sex branscher ingår samarbete med arbetsmarknadens parter, branschorganisationer, myndigheter samt information till politiker. På skolområdet finns en grupp, som träffas flera gånger per år och som består av representanter för berörda myndigheter, kommunförbundet, forskare samt lärare- och elevorganisationer. På byggområdet bedrivs ett mycket aktivt samarbete med branschorganisationen. Samarbetet med trävaruindustrin bedrivs till stor del via parterna. På transportområdet är andra myndigheter, såsom Järnvägsstyrelsen, Sjöfartsverket, Banverket och Vägverket särskilt viktiga samarbetsparter.

En stor satsning görs på att informera politiker inom de tre branschprogrammen inom offentlig sektor om vikten av att göra riskbedömningar av arbetsmiljön när förändringar av verksamheten planeras. Exempelvis har man inom hälso- och sjukvård genomfört informationsmöten i de flesta distrikten och sammanlagt nått flera hundra politiker. Inom skola och omsorg har motsvarande information riktats till kommunalpolitiker.

Informationen om politikernas ansvar för arbetsmiljön har enligt verkets bedömning lett till att arbetsmiljöfrågor hamnat mer i fokus inom kommun och landsting. Möjligheterna att nå hela kommunens organisation har varit större vid möten med den högsta kommunala ledningen än vid information för varje saknämnd. Flera distrikt noterar positiva förändringar vid kommunala skolor.

AV:s strategier för tillsyn mot transportbranschen och byggbranschen har lett till att tillsynen blivit mer samordnad beträffande systematiskt arbetsmiljöarbete. Ergonomi och psykosociala frågor tas även upp i ökad utsträckning vid inspektionerna.

Övrig prioriterad tillsyn:

Av besöken har ca 31 procent gällt övrig prioriterad tillsyn. Med övrig prioriterad tillsyn avses tillsyn som inte riktas mot prioriterade mål inom verksamhetsprogrammets branscher eller de generella prioriteringarna. Exempel på områden är yrkeshygieniska mätningar, marknadskontroll, tillsyn av verksamhet med genetiskt modifierade mikroorganismer, tillsynen av bekämpningsmedel, tillsynsaktivitet – kvinnor i industrin, tillsynen av Kriminalvården, tillsynen av kassaarbetsplatser samt samarbetet med skattemyndigheten och polisen i tillsynsärenden.

Obligatorisk tillsyn:

Med obligatorisk tillsyn avses i huvudsak handläggning av anmälan om olycksfall och tillbud enligt 2 § AMF, handläggning av begäran om ingripande enligt 6 kap 6a § AML och skyddsombudsstopp enligt 6 kap 7 § AML, tillsyn enligt miljöbalken, handläggning av tillstånds- och dispensärenden, granskning av säkerhetsrapporter enligt SEVESO-direktiv samt övriga yrkeshygieniska mätningar. Av besöken har ca 11 procent gällt obligatorisk tillsyn.

Metodutveckling

Arbetsmiljöverket har från och med år 2005 lagt om grundutbildningen så att de nya inspektörerna tidigare ska klara av att självständigt genomföra inspektionsverksamhet. Utbildningen av nya inspektörer har stor strategisk betydelse särskilt med hänsyn till möjligheterna att åstadkomma enhetlighet i tillsynen.

Genomförandet av ställda krav

Under året har AV i större utsträckning fokuserat på att arbetsgivarna genomför de förändringar som det ställs krav på. Verket har i flera mindre projekt följt upp i vilken utsträckning ställda krav också åtgärdats. Erfarenheterna har lett till att en revidering av det interna styrdokumentet "Regler för tillsyn" pågår. I dokumentet ska tydliggöras när uppföljning av ställda krav ska genomföras och när det är lämpligt.

Under 2005 ska en utvärderingsmetod tas fram för att undersöka om inspektionerna behandlade väsentliga problem i arbetsmiljön och om genomförda krav ledde till en bättre arbetsmiljö.

Samverkan med andra myndigheter

En viktig strategi för att förstärka tillsynen är den samverkan som bedrivs med andra myndigheter.

Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren

Med syfte att öka kompetensen och effektivisera handläggningen mellan AV, Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren av arbetsmiljöbrott, har utbildning av arbetsmiljöinspektörer genomförts. Utbildningen baseras på de rutiner om samverkan som togs fram 2003. Inom distrikten finns ett fungerande regionalt samarbete.

Riksförsäkringsverket och Försäkringskassan

Ett centralt avtal om samverkan har träffats med Riksförsäkringsverket (RFV)/ Försäkringskassan (FK) för att identifiera arbetsgivare som inte fullgör sina skyldigheter rörande arbetsanpassning och rehabilitering. Avtalet innebär att vardera myndigheten utifrån sitt uppdrag påverkar och ställer krav på arbetsgivarna att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter.

Ett gemensamt utvecklingsarbete med FK för att ta hand om FK:s information vid uteblivna rehabiliteringsutredningar påbörjades under året. Under 2004 har informationen använts av verket för att ställa krav via tillsynsmeddelande om bättre rutiner hos arbetsgivaren. I en utvärdering konstateras att FK med hjälp av insatser från AV får in en stor del av de utredningar som ska komma in. AV anser dock att ett noggrannare urval av vilka ärenden som ska skickas till AV är nödvändigt.

Utöver detta pågår inom AV ett utvecklingsarbete inom området arbetsanpassning och rehabilitering i syfte att skapa en ökad effektivitet och likformighet i tillsynen och vid samverkan.

AV:s insatser och yttre faktorerers påverkan av måluppfyllelsen

Det är vid besöken på arbetsställen som kraven ställs och där det även finns behov av att kunna följa upp att de krav som ställs åtgärdas. Åtgärderna ska på sikt medföra förbättrad arbetsmiljö med minskad ohälsa och färre olycksfall. Genom att ställa krav och verka för att dessa efterföljs bidrar tillsynen till måluppfyllelsen: ”En ökning av efterlevnaden av arbetsmiljölagen i synnerhet på de arbetsställen där riskerna för ohälsa och olycksfall är störst.”

Det är svårt att isolera verkets insatser från övriga förändringar i samhället. Inom arbetsmiljöområdet finns det en mängd olika aktörer vilkas handlingar påverkar hur

arbetsmiljön förändras. Strukturella och konjunkturrella fenomen mer eller mindre starkt kopplade till politiska beslut betyder också mycket.

Den samverkan som verket bedriver med andra intressenter bidrar till måluppfyllelsen. Samverkan med skyddsombud och företagshälsovården bidrar till att öka kunskapen och därmed påverkansmöjligheterna för dessa grupper ute på arbetsplatserna.

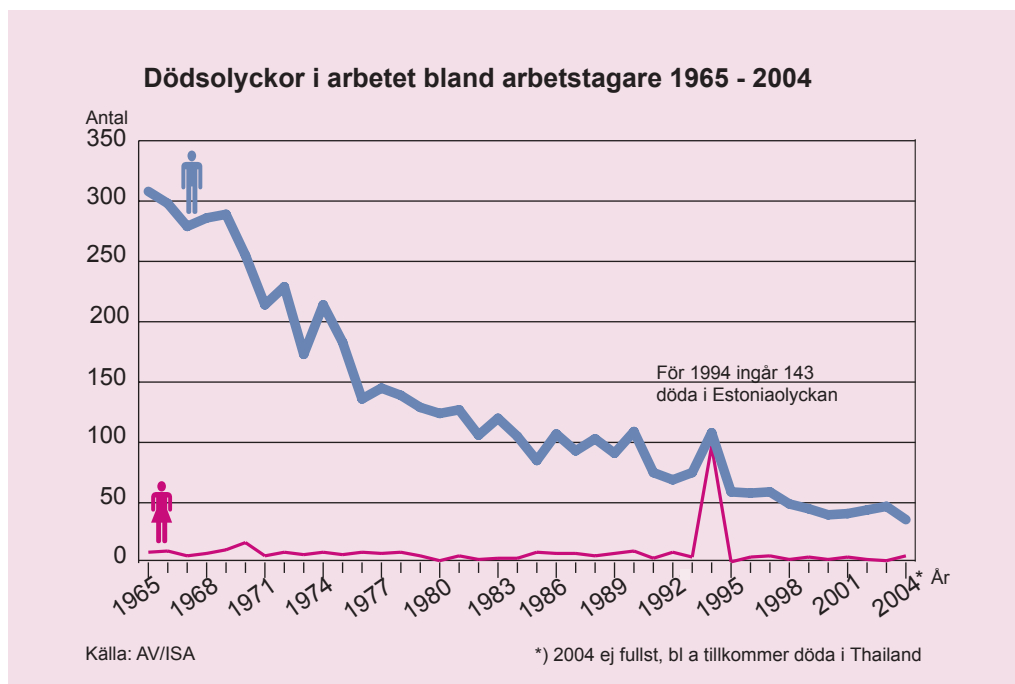
Under året har ett omfattande arbete med metodutveckling och utbildning av inspektörer inom det organisatoriska och sociala området bedrivits för att stärka verkets kompetens i tillsyn.

Antalet förelägganden/förbud har under perioden 2002 – 2004 ökat med 40 procent. Detta kan vara en följd av AV:s arbete med att säkerställa att ställda krav efterföljs.

Den förväntade ökade internationella rörligheten innebär att AV behöver ha en ökad beredskap för att kunna hantera tillsyn av utländska företag och företagare. Rutiner och policys kommer att förtydligas och anpassas för att underlätta tillsynen av utländska företag och företagare. Detta innefattar även att särskilda informationsinsatser behöver genomföras. AV bedömer att det kan bli aktuellt med en utökad myndighetssamverkan såväl inom som utom landets gränser för att trygga arbetsmiljönivån även inom dessa företag.

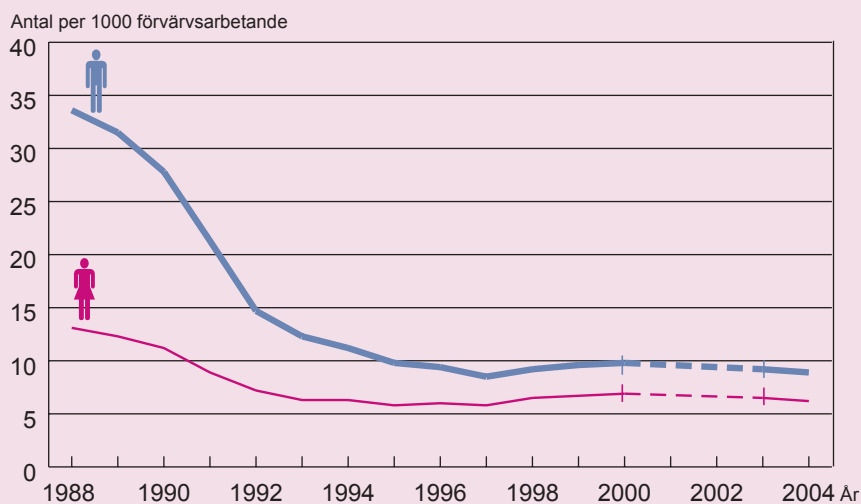
Indikatorer

Det antal arbetsolyckor med dödlig utgång år 2004 som redovisas är preliminärt, framförallt finns oklarhet kring hur många arbetsrelaterade dödsfall som inträffade vid flodvågskatastrofen i Sydostasien. Bortsett från katastrofen i Sydostasien redovisas preliminärt en viss nedgång i antalet dödsolyckor 2004 jämfört med året innan.

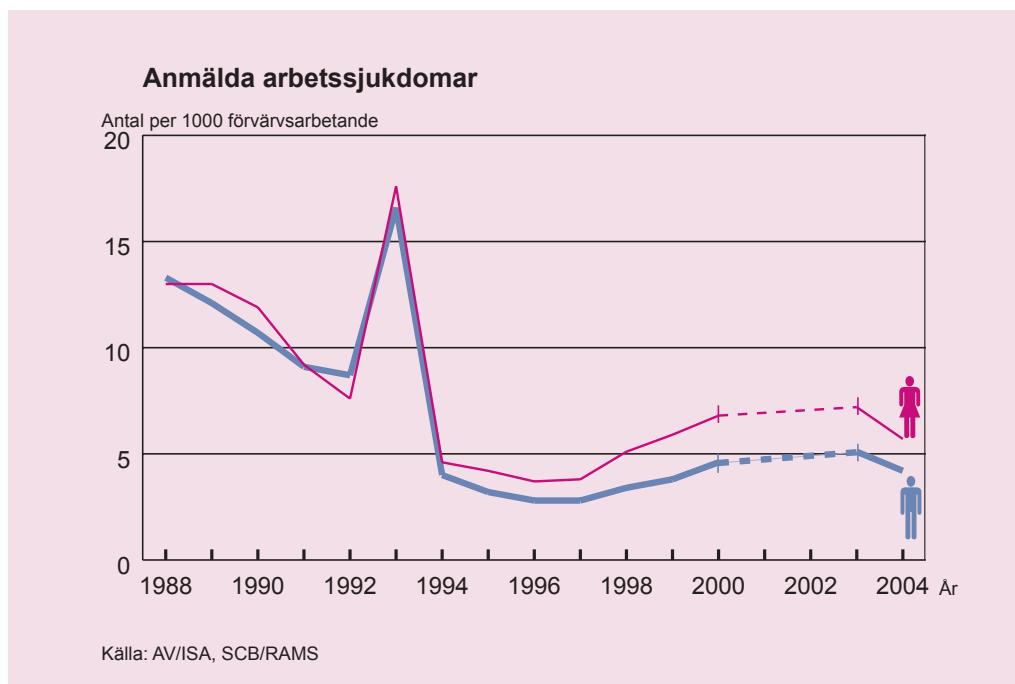
Anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro

Källa: AV/ISA, SCB/RAMS

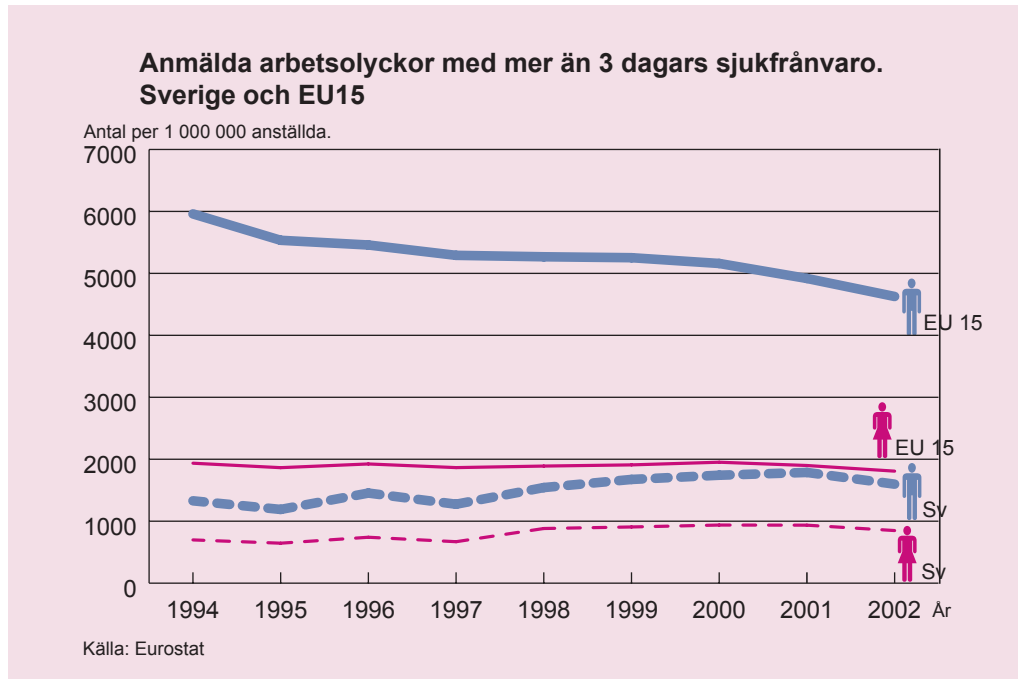
Fotnot: Resultatet för 2004 är skattat baserat på antalet fall som anmälts till och med december (av olyckorna som inträffade år 2003 hade ca 80 procent anmälts under året – förhållandet har antagits vara detsamma under 2004). Vidare har antagits att antalet sysselsatta ej ändrats jämfört med senast tillgängliga siffror (RAMS 2002). Siffrorna för åren 2001 och 2002 är dock osäkra på grund av att omläggning av datainsamlingen i vissa fall har påverkat vilket år en skada förts till, därav den streckade perioden i diagrammet.

Antalet anmälda arbetsolyckor och antalet fall per 1000 sysselsatta har minskat (med cirka 5 %) jämfört med föregående år och åren innan. Både för kvinnor och män ligger nu frekvenserna lägre än de sista åren på 1990-talet. Siffrorna är låga i ett historiskt perspektiv, endast några år under perioden kring mitten på 1990-talet var frekvensen något lägre.

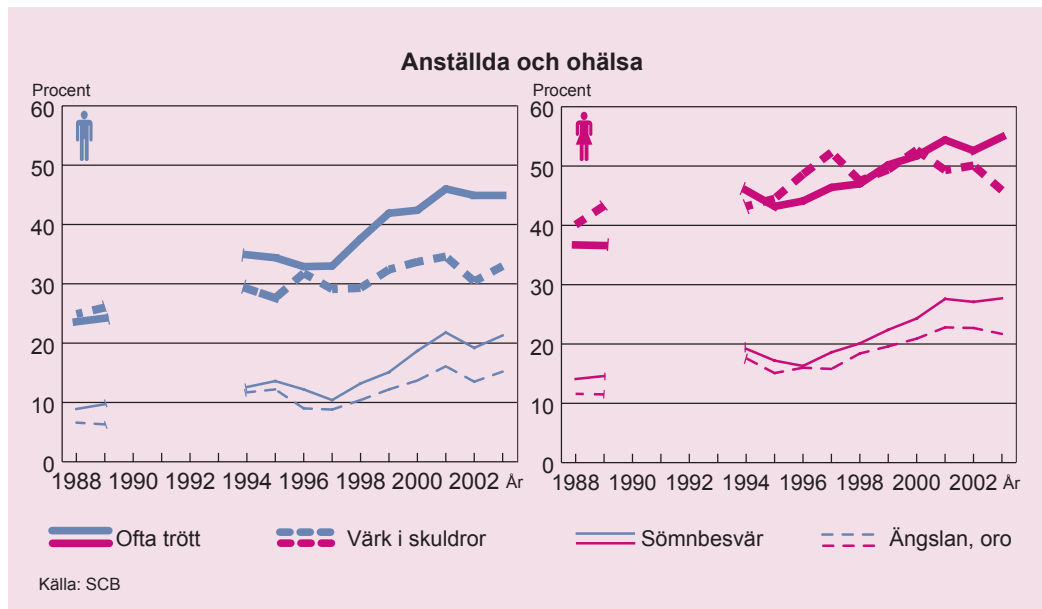
Fotnot: Antalet sysselsatta 2003 och 2004 är antaget vara samma som år 2002 vilket är det senaste år som SCB har registerbaserad sysselsättningsstatistik för (RAMS). Antalet anmälda fall för åren 2001 och 2002 påverkas av omläggning av insamlingsrutinerna för arbetsskadeanmälningarna. Därav den streckade linjen över denna period.

Antalet anmälda arbetssjukdomar år 2004 minskar med en knapp femtedel jämfört med föregående år. Både för kvinnor och män ligger frekvensen lägre än år 2000. Siffrorna ligger för både män och kvinnor över den botten som var kring mitten på 1990-talet. Det kan vara värt att notera att vi fått en generösare lagstiftning för bedömning av arbetssjukdomar. Denna ändring gäller från den 1 juli 2002. Ändringen kan komma att öka anmälningsbenägenheten. Det är möjligt att det är för tidigt att se några effekter av ändringen.

Fotnot: Siffrorna som ligger till grund för figuren är uppräknade baserat på det uppskattade bortfallet i respektive land. För Sveriges del uppskattas bortfallet till ca 50%, d v s frekvensen om anges i figuren är ungefär dubbelt så hög som den frekvens som vanligtvis rapporteras i den svenska arbetsskadestatistiken. Siffror för 2003 och 2004 saknas – medlemsländerna har ännu ej rapporterat till Eurostat.

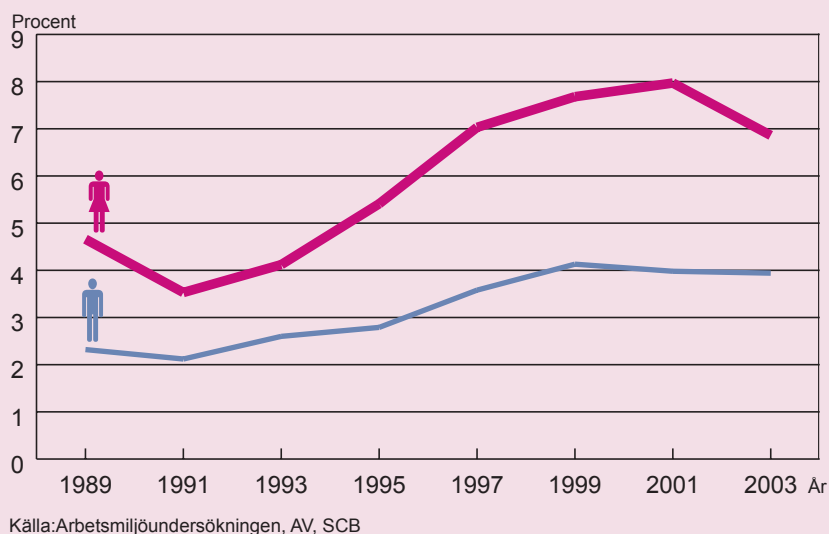
Sverige ligger på ungefär hälften eller bättre (män) av genomsnittet för EU 15.

Ovanstående indikatorer baseras på SCB:s Undersökningar om levnadsförhållanden. Orsaken till besvär som belyses av indikatorerna kan vara många, varav arbetsförhållandena är en möjlig orsak. Den av indikatorerna som på goda grunder kan antas ha det starkaste sambandet med arbetet, ”värk i skuldror och axlar”, är den som haft den jämförelsevis mest positiva utvecklingen.

Andel som inte kan koppla av tankarna från arbetet när de är lediga och som också har lågt handlingsutrymme. 1989-2003

Den negativa utveckling som kunnat iakttas under 1990-talet tycks ha brutits under början av 2000-talet.

Ohälsoredovisning

En beskrivning av arbetsskadeutvecklingen grundad på arbetsgivarnas ohälsoredovisning är i nuläget omöjlig att göra. En sådan förutsätter att dessa matats in i en databas som möjliggör statistisk bearbetning av uppgifterna. Även om dessa uppgifter skulle komma att matas in i en databas måste de också vara av god kvalitet om de ska vara användbara för att beskriva utvecklingen inom ohälsoområdet.

En källa till information som AV skulle ha stor användning av är de uppgifter om sjukfrånvaro kopplat till arbetsställe som finns på Statistiska Centralbyrån (SCB). SCB har avslagit verkets begäran om att få tillgång till dessa uppgifter. AV har överklagat detta beslut och avvaktar nu regeringens beslut.